

CONCIO II.

SUPER

MISSUS EST ANGELUS GABRIEL A DEO IN CIVITATEM GALILÆÆ, CUI NOMEN NAZARETH, etc. *Luca* 1, v. 26.

SYNOPSIS

Concio hæc secunda angelicæ salutationis verba explicanda suscipit, et *Χαίρε* Græcum latine significat, interpretatur; et D. Virginis cum Eva instituitur antithesis. Tres ob causas Mariam posse dici gratiam plenam declaratur, quod nempe gratiosissima, quod mater fontis omnium gratiarum, quod omnibus gratiæ donis refertissima, et ab omni peccato semper libera, quod variis testimoniis confirmatur. Amor vanitatum mundanarum atque hominum cæcitas suis coloribus graphice depingitur. Quomodo Dominus fuerit cum Maria, dilucide exponitur. Quomodo sola Maria a communi mulierum maledictione exempta fuerit et quomodo ob florem virginitatis, et fructum fecunditatis sit benedicta declaratur. Quot filios peperit B. Virgo, ostenditur. Mysterium nominis Mariæ, quod ex primis litteris quinque nobilissimarum feminarum constat, quarum singularum virtutes Maria unitas expressit, nimirum Mariæ Moysis sororis, Annæ matris Samuelis, Rath, Judith, Abigail. In parte secunda tres enodantur quaestiones. Prima, cur concionatores initium dicendi ad angelicam salutationem faciant, cuius duplex affertur causa. Secunda, qua specie Gabriel B. Virgini apparuerit, ubi triplex Angelorum apparitio adducitur, in corpore, in imagine, in natura; sic etiam tripliciter videntur ab hominibus, oculis corporis, cordis et mentis: hoc vero loco in corpore æreo apparuisse affertur. Ubinam B. Virgo ab Angelo fuerit

inventa, nempe in cubiculo conclusa. Atque hinc eruitur pulchra doctrina, quam tutum sit secum habitare: et quam periculosum comparationibus et tripudiis interesse, quod etiam ad finem usque extenditur.

Beatissimam Deiparam, auditores optimi, cuius hodierna die felicem, totique mundo salutarem conceptionem in vespertinis precibus, solito, debitoque cultu, venerari copimus, multi veterum sanctorum excellentibus ingeniis, summaque animi contentione et singulari, ac prope incredibile devotione laudum præconiis certatim attollere, ornare ac prædicare conati sunt: sed nihil unquam gloriosius, nihil majus, nihil splendidius, nihil ipsi Virgini jucundius dici potuit, quam id, quod Archangelus Gabriel nova illa et inaudita salutatione quam ipsa quoque Virgo mirata est, non suo, sed Dei nomine protulit, cum ait: *Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus*. Quam quidem salutationem, cum ea in historia Evangelica, quam explicandam suscepimus hodierna oratione suo ordine explicanda se offerat, eidem nos gratissimis animis, et simul nostræ orationis obsequium, in hac ejus lætissima celebritate tamquam manusculum aliquod offeremus.

Angelus igitur Gabriel ad Virginem ingressus, eam tamquam Dei parentem cœli-ter salutatur: deinde tribus amplissimis titulis honoratur. Ac verbum quidem Græcum *Χαίρε* quo B. Lucas salutationem expressit, non solum *avere*, sed etiam *gaudere* significat. Nec ulla potuit Angelus uti voce magis apta

et apposita. Quæ enim verò salutis auctorem conceptura, illum, quem Eva miseris mortalibus mororem in gentem invexerat, erat sempiterno gaudio commutatura, quoniam alio, quam salutis, et gaudii vocabulo appellari oportebat? Deinde quam pulchre factum est, ut in ipso primo verbo, quo nuntium salutis, et prima gaudia mundo adferuntur, nomen primæ nostræ matris eisdem litteris, sed ordine converso, legamus expressum? Illa siquidem dicebatur *Eva* et prima vox hujus nuntii salutaris est *Ave*: quo quid aliud significatur, quam donatam esse nobis alteram Evam, alteram communem matrem, sed multis priori contrariam? Illa enim fructum velutum carpens, paradysum clausit, gehennam aperuit, mortem accersivit, laboribus et doloribus, plagis et vulneribus aditum præbuit: ista contra, fructum salutarem proferens, paradysum nobis restituit, a gehenna liberavit, mortem extinxit, labores sustulit, morbos curavit. Itaque hæc mater omnium viventium et beatorum dici potest, illa mater omnium morientium et miserorum. Illa a viro mortali appellata est *Eva*, ista merito jureque optimo ab Angelo dicitur *Ave*. *Ave*, inquit, Virgo beata, neque enim tu anathemate et excommunicatione illa teneris, qua filii Adam, ut tibi *Ave* dici non liceat, quin potius brevi ex te nasceretur summus quidem Pontifex, cuius auctoritate benedicentur atque ab excommunicatione absolventur omnes gentes. Nec solum *Ave* sed etiam *Gaude*, mater felicissima. Ecce enim annuntio gaudium magnum, quod erit primum tibi, deinde etiam omni populo. Jam de te celum exultat, exultabit postmodum et terra. Nunc Angeli gaudent, gaudent paulo post et homines, et te beatam dicent, tibi que gratias agent omnes generationes.

Ave igitur gratia plena. Tribus modis fuisse mihi videtur B. Maria gratia plena. Primum enim gratia plena dici potest, quod gratiosissima præ omnibus rebus creatis apud Deum fuerit. Sic enim angelus hæc sua verba paulo inferius explicat: *Ne timeas, inquit, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero et paries filium*. Non est quod timeas tu, quam Deus præ omnibus rebus diligit, quæ adeo ei charissima es, ac tantopere placuisti, ut singulari prorsus privilegio, te unam ad hoc elegerit, ut ejus filii sis mater, cuius Deus ipse est pater. Et sicut ipse sine uxoris consortio filium ge-

nuit: ita quoque tu sine mariti opera prolem concipies.

Deinde gratia plena dicitur, quia ipsum gratiæ et salutis fontem, et omnium bonorum auctorem in utero suo tamquam in sanctissimo templo habitantem habuerit, quoque omnis gratiæ plenitudo quæ postea per omnem terram diffundenda erat, in unius virginis sinum, admirabili ratione et modo se infuderit. Atque huc respicit pulcherrima illa figura de rore et vellere, quam ex libro Judicum cognoscere potuisti. Quemadmodum enim tempore Gedeonis primum solum vellus, deinde area tota cœlestis rore perfusa est, sic etiam distillantibus cœlis, primum soli Mariæ quæ merito puritatis et innocentie callidissimo et tenuissimo vellere comparatur, tota se infundit plenitudo divinitatis, deinde ex ea plenitudine nos omnes accipimus, qui vere sine illa non aliud quam terra arida sumus. Id quod apertius regius Vates David ostendit, cum ait: *Descendit sicut pluvia in vellus et sicut stillicidia stillantia super terram*. Pluvia siquidem voluntaria quam segregavit Deus hereditati sue, placide prius et absque strepitu operationis humanæ, suo se quietissimo illapsu virgineum demisit in uterum, postmodum vero ubique terrarum diffusa est per ora prædicatorum nec jam *Sicut pluvia in vellus*, sed *Sicut stillicidia stillantia super terram*, cum quodam verborum strepitu, ac sonitu miraculorum decidit. Nam et *In omnem terram exiit sonus eorum*.

Postremo gratia plena beata Maria appellatur, et est, quod gratiæ donis, fide, spe, charitate, prudentia, justitia, temperantia, fortitudine, timore, pietate, humilitate, aliisque magnis virtutibus, muneribusque divinis præ omnibus Angelis et hominibus repleta fuerit. Si enim quando quis ad fontem magis accedit, et aquam puriorem, et in majore copia haurire potest, et quo quis ad solem propinquat magis eo magis luce solis completur, Beatissima Deipara, numquid non plena gratia, quæ fontis gratiarum conjunctissima fuit? Num et justitiam in omnibus non induit, quæ ipsum justitiæ Solem carnis nube vestivit? virtutibus vero quibus carere potuit Mater Domini virtutum? Deinde cum inter se maxime pugnant peccatum et gratia, et simul in eodem pectore versari non possint, num illa gratia plena non fuit, quæ omni peccato non solum mortali sed etiam veniali vacua semper fuit?

Sed unde hoc scimus? Cur rem tam magnam ac difficilem, ut vix fieri posse videatur, sine ullis testibus credemus? Quid enim majus, ac difficilius, quam per viam vite hujus viam luto et sordibus plenam, ubi alii usque ad verticem ingrediuntur feminam unam iter facere, et pedes suos non solum a sordibus et luto, sed etiam a minutissimo pulvere mundos conservare potuisse? Quis igitur hoc nobis persuadet? Primum sponsus ejus Spiritus veritatis, cum de ea in cantico amoris quasi gloriatur, ac dicit: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*. Et rursus apertius: *Tota pulchra est, amica mea, et macula non est in te*. Deinde Ecclesia mater nostra, de hoc præstantissimo et pulcherrimo, et omnium suorum gloriosissimo membro idem confitetur, cum anathema dici iis, qui hominem semel justificatum, affirmant omnia venialia peccata toto vite tempore vitare posse, nisi ex Dei privilegio speciali, quale Beatissimæ Virgini concessum, eadem Synodus Ecclesiam tenere confirmat. Num id sancti Patres Dei et Virginiis ardentissimi et castissimi amatores non prædicant? Audi beatum Ambrosium psalm. cxviii extremum versum explicentem: « Suscipe, inquit, me non ex Sara, sed ex Maria, ut incorrupta sit virgo: sed virgo per gratiam ab omni integra labe peccati. » Audi Beatum Augustinum de natura et gratia disputantem: « Excepta, inquit, Sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur habere volo questionem. Inde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere et parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum. » Hac igitur Virgine excepta si omnes sanctos et sanctas, cum hic viverent, congregare possemus, et interrogare, utrum essent sine peccato, una voce clamassent, neque humiliter neque verius: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est*. Audi B. Bernardum in epistola ad canonicos Lugdunenses: « Ego, inquit, puto, quod copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quæ ipsius non solum sanctificaret ortum, sed et vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem, quod nemini alteri in natis mulierum creditur esse donatum. Deicit nimirum reginam virginum singulari privilegio sanctitatis absque omni peccato decere vitam, quæ dum peccati mortisque

pareret peremptorem, munus vite et justitiæ obtineret omnibus. » Quid de Athanasio, de Nazianzeno, de Chrysostomo, de aliis Græcis Patribus referam cum iis passim Virginem nostram integritate et puritate ipsis beatissimis spiritibus Cherubin et Seraphim anteposant? quid de illo sene sanctissimo Ephrem, qui in oratione de laudibus Deiparæ, infinitis pene verborum ornamentis, et splendidissimis nominibus ac laudum titulis eam honorat? « Intemerata, inquit, prorsusque pura virgo Deipara, regina omnium, spes desperantium, domina nostra gloriosissima, eademque optima; sublimior cælicolis, prior solis radiis et splendoribus, honoratior Cherubin, sanctior Seraphim et sine comparatione cæteris omnibus superis exercitiis gloriosior. » Quæ cum ita sint, dubitari non potest quin Virgo Beatissima, sicut nullo unquam nec mortali nec veniali peccato contaminata fuit, ita fuerit etiam omni gratia et splendore virtutum ornata.

Accedit postremo, quod *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Neque enim montes, sed valles iraperant: *Intermedium montium* (inquit Propheta) *pertransibunt aquæ*. Non in verticibus montium, sed in profundis vallium aquæ congregantur, et quo vallis profundior, eo majorem aquarum copiam recipit. Illa igitur Virgo, quæ quanto major erat, tanto humiliabat se in omnibus, et tamquam vas quoddam amplissimum et capacissimum, omnique vanitate vacuum erat, quomodo non gratia usque ad summum repletur? Nos vero, auditores, qui toti vanitate pleni sumus, quid mirum si tam parum cœlestium bonorum possidemus? Alioqui Deus noster mare gratiarum immensum et infinitum, et quod exhauriri nunquam potest, in nos effunderet, aut certe quotidie divinis charismatibus augetet, si locum in nobis ullum inveniret. Qui enim Filium suum unigenitum tam liberaliter dedit, quomodo non cum illo omnia nobis donaret? Sed amor vanitatis, amor mundi, amor luti, amor tripudiorum, amor potationum, amor puerilium nugarum, ita cor nostrum occupavit, ut locum nullum vacuum reliquerit. Quotus quisque est, qui non aliqua vanitate tamquam visco teneatur? unus delectatur vestibus, et incredibilem curiositate tanquam sponsa aliqua comptus et ornatus incedit, et insatiabili desiderio varias formas calceorum, caligarum, palliorum, pileorum aliarumque vestium quæ nomina nondum

habent investigat: et nisi omni accuratissime incisa, elaborata, ornata fuerint, frigus non pellunt, neque simplicibus contentus nisi triplicia et quadruplicia indumenta habeat, quibus etiam perfricæ domi vestiantur, nihil se habere putat. Alius omni genere musicorum instrumentorum ludit, omnes lusiones, artem etiam gladiatoriam didicit, omnem tripudiorum et saltationum varietatem novit, omnes amatorias cantiones memoria tenet, et qui est ejusmodi, non curiosus aut vausus, sed elegans et politus appellatur, quasi ad ista perdenda nati sumus, quasi tempus hujus vite, non ad peccata defendenda recepimus, quasi non in exilio, non in terra aliena, non regione hostium sed in patria versaremur: quasi Christus magna voce non clamaverit: *Væ vobis, qui videtis; quia flebitis*, quasi mors non instet a tergo, et jamjam nos abreptura videatur. Quid de aliis multo adhuc inferioribus dicemus? Quot sunt, qui cor ambitione plenum gestantes, nihil unquam somniant, nisi de gradibus, de titulis, de honoribus? Quot sunt, qui amore irreveriti feminarum, ita luto et cœno carnalium cogitationum ac desideriorum pleni sunt ut per oculos, per aures, per nares, per linguam cœnum effluat, et alios etiam contaminet? *Sed usquequo parvuli diligunt infantiam et stulti ea quæ sibi sunt nociva, cupiunt?* *Usquequo diligemus cavitatem et queremus mendaciam?* Habet Deus manus auro et argento plenas, in sinum nostrum projicere, eumque implere paratus est, si modo plumbum nostrum rejicere velimus. Habet balsamum, vinumque dulcissimum; et quoque nostrum replere desiderat, si modo lutum et cœnum nostrum effundamus; et nos mercatores insipientissimi ad illas veras et sempiternas opes, quas Deus gratis nobis venderet, oculos clausos habemus, ad ista vero caduca et fluxa, quæ maximo pretio vix emuntur, tamen oculos apertos et intentos semper retinemus. Et sicut qui dicebat: *Villam emi, necesse habeo exire et videre illam*, qui villam nondum viderat, et tamen usque adeo diligebat, ut pro ea cœnam divinum contemneret: nondum viderat, et tamen ita vinculis amoris ab ea tenebatur, ut necesse haberet omnia relinquere, exire, et videre illam: ita nos, auditores, villam hujus mundi, mare istud magnum, in quod influunt omnia flumina vanitatum, nondum vidimus, nondum bene novimus, nescimus quantum in eo amaritudinis, quantum labo-

rum, quantum periculorum; quam duri scopuli sub aquis mollissimis lateant, et tamen ita diligimus, ut pro eo Deum animæque salutem, vitam beatam negligamus. Clamat Deus: *Redite prævaricatores ad cor* et nos tamen adhuc dicimus: *Necesse habeo exire et videre villam*. Quæ est hæc necessitas? Quis te compellit? Quis urget? Nonne si cor haberes, animæ salus præ omnibus rebus te movere et urgere deberet? O si cor nostrum semel totum effunderemus ut nihil ibi vanitatis remaneret, si exueremus ac deponeremus omnem mundi amorem, si pectus vacuum et purgatum et paratum Deo exhiberemus, certe Deus, qui vacuum non minuit, quam natura exhorret, continuo illud balsamo pretioso gratiæ et virtutum replet, et tunc experientia disceremus, quam excellenti bono illa fruebatur, cum dictum est ab Angelo: *Gratia plena*.

Sequitur, *Dominus tecum*. Quibus duobus verbis singularis quædam providentia Dei erga Mariam explicatur. *Dominus tecum*, inquit, hoc est, merito lætari et gaudere potes, virgo sanctissima; nam quicquid agere instituas, quocumque te veritas, Dominus tibi adest, ut dirigat gressus tuos, ut in nullo te opere errare patiatur, ipse oculis providentiæ suæ semper te respicit, ille adiutor et protector tuus est. Simili genere locutionis legimus a Samuele dictum ad Saul: *Post hæc insitibit in te Spiritus Domini, et mutaberis in virum alium, et tunc Fac quicumque invenerit manus tua: quia Dominus tecum est*. Quasi dicere vellet cum adveniente Spiritu Dei in te, mutatus fueris in virum alterum, age quicquid volueris, quia Spiritu Dei ageris, et Dominus in omnibus tibi aderit et cuncta opera tua prospere succedent. Sicut enim cum populus contra Dei voluntatem prælium adversus Amalec suscipere vellet, Moysen dixisse legimus: *Nolite ascendere, non enim est Dominus vobiscum; hoc est, non adjuvat vos Dominus, propterea si ascenditis, corruetis coram inimicis vestris*. Denique in eadem significatione Angelus ad Gedeonem: *Dominus tecum*, inquit, *virorum fortissime*. Quam salutationem ille prudenter intelligens, respondit continuo: *Observo, mi Domine, si Dominus vobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia?* Ita Dominus cum Maria fuit, propterea quod ei providentia et auxilio quodam singulari semper adfuit, et ita singulari, ut nunquam in peccatum ullum non solum mortale: sed ne veniale

quidem (ut ante diximus) incedere permiserit : cum aliis viris sanctis et amicis Dei satis præclare agitur, si Dominus ita cum illis sit, ut cum ceciderint supponat manum, et eos collidi et conteri penitus non patiarur : at cum Maria longe aliter fuit, quam non solum non collidi, sed neque cadere unquam passus est. Fortasse etiam ad conceptionem divini Verbi Angelus respexit, cum ait : *Dominus tecum*. Tunc enim non solum Dominus cum Virgine, sed etiam solus Dominus cum sola Virgine fuit. Neque enim ad opus Dominicæ incarnationis, opus maximum et divinissimum, et angelis et hominibus adorandum, ulli omnino præter Deum et Virginem convenerunt.

Jam vero tertium et postremum Virginis encomium est : *Benedicta tu in mulieribus*. Quod quidem non ita accipiendum, quasi ipsa sit præ cæteris, hoc est magis, quam cæteræ benedicta ; sed quasi cæteræ omnes maledictioni obnoxie fuerint et ipsa sola in toto genere feminarum benedicta. Aliæ siquidem omnes vel filios non procreabant, et maledictionem ac notam sterilitatis effugere non poterant : vel procreabant illos quidem, sed Evæ maledictionem incurrebant, cui dictum legitur, cum a Domino malediceretur : *In dolore paries filios et sub viri potestate eris* : at Virgo Beatissima sola inter mulieres benedicta utramque maledictionem declinavit. Nam nec sterilis fuit, nec cum dolore peperit. Sicut enim Eva superbia vento inflata, amplius quam par erat crescere volens, ita exigua et angusta evasit, ut in ejus utero minima etiam proles angustias pateretur, nec sine labore portari, nec sine dolore, eo que maximo et acerbissimo deponi posset : ita Virgo Deipara humilitatis virtute cælo major, terra fortior et orbe toto latior effecta eum sine labore portavit, qui portat orbem, et quem cælum et cæli cælorum non capiunt, eum ipsa utero suo conclusit, sine molestia tulit, sine gemitibus peperit. Deinde duo sunt, propter quam mulieres benedicti ac laudari solent, fructus fecunditatis et flos virginitatis : quorum tamen alterum amittere necessario, quorum alterum elegerit. Proinde sola Maria inter mulieres benedicta, quæ gloriam virginitatis laude fecunditatis cumulare potuit. At qualis tandem est ea fecunditas, dicat aliquis quam in Maria tantopere prædicamus ? Quot filios, quæso, procreavit ? Num duos aut tres saltem numerare poterimus ? Unum quidem, audito-

res, dumtaxat Virgo sanctissima Filium peperit, sed ita tamen unum, ut ille solus et major et melior omnibus filiis aliarum feminarum sit : sicut etiam Deum omnibus rebus creatis naturæ fecunditate antepone-re non dubitamus : non quod filios multos, sed quod unum infinitum et immensum generaverit. Præterea si omnes pii et sancti viri Christi fratres sunt, certe etiam Mariae filii sunt, atque ad ejus clementissimum sinum, et materna ejus ubera pertinere credendi sunt. Itaque sicut Apostolus Paulus Christum non unigenitum Patris, sed primogenitum appellat : *Et non cognoscebat eam*, inquit, *donec peperit filium suum primogenitum*. Et Divus Lucas : *Et factum est, inquit, cum esset ibi, impleti sunt dies ut pareret, et peperit filium suum primogenitum*. Quæ cum ita sint vere Maria benedicta in mulieribus, hoc est, fecundissima super omnes mulieres, cujus tantum numerum filiorum videmus, ut vere nunc sit semen ejus sicut stellæ cæli, et sicut arena maris, quæ præ multitudine numerari non potest.

Quinque nobilissimas feminas, et præ cæteris benedictas, in sacris voluminibus legitur, Mariam sororem Moysis, Annam matrem Samuelis, Ruth, Judith, Abigail : earum vero nomina, si prima littera singulorum capiatur, nostræ virginis nomen componunt, ut intelligamus eas omnes beatæ Mariæ quasi typos et figuras fuisse, et eas omnes laudes unam Mariam simul complexam, quæ in aliis sparsæ et separata fuerunt. Hæc igitur est *Maria*, quæ prima inter mulieres mare rubrum sæculi hujus sicis pedibus ab humore carnalium voluptatum pertransire potuit, et ideo chorus virginum ducens, prima cantare meruit : *Cantemus Domino gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem dejecit in mare*. Hæc est Anna illa felicissima, quæ post multas lacrymas, multa jejunia, tandem a Deo filium multo Samuele majorem, obtinuit, eumque statim ab infantia in templum altatum Domino consecravit. Hæc est illa Ruth Moabitiss, quæ oblitâ populum suum, et domum patris sui, a sene Booz audire meruit : *Benedicta es filia tu a Domino, qui non es secuta juvenes pauperes, sive divites ; plenam mercedem recipis a Domino Deo Israel, ad quem venisti et sub cujus confugisti alas* : vere enim Maria non solum populum suum et domum patris sui, sed etiam totum mundum oblitâ, ad Deum Israel et alas ejus confugit, neque

juvenes pauperes secuta est, sed difissimum antiquum diem sponsum habere voluit. Hæc est fortissima et castissima Judith, quæ non caput Holofernis amputavit, sed caput draconis conculcavit et contrivit, et ideo benedicta eam omnis Ecclesia sanctorum dicens : *Benedicta tu a Domino in omni tabernaculo Jacob : Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri, eo quod castitatem amaveris, ideo et manus Domini confortavit te, et ideo eris benedicta in æternum*. Hæc est illa prudentissima et pulcherrima Abigail, quæ Davidis iram justissimam indignatione successam contra stultum Nabal mitigare potuit, et ab eo audivit : *Benedictum eloquium tuum, et benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem et ulciscer me manu mea*. Quis enim est Nabal, nisi homo peccator, et quis est David, nisi Deus, et quæ est Abigail, nisi Maria, quæ vere mater misericordiæ et peccatoribus justissimam Dei iram precibus suis et intercessione averit ?

PARS SECUNDA

Angelicam salutationem breviter explicemus, sequenti die Dominica, Virginis responsionem (si tamen Deo placuerit) exponemus. Nunc quia parum temporis superest, nec solum quæstionculas, nec inutiles, nec injucundas, nec a proposito alienas proponam et solvam.

Quæro igitur primum, quæ causa sit, cur omnes concionatores initium dicendi a salutatione Angelica faciant ? Unde enim tanta dignitas salutionis Angelicæ, ut ea potius oratores utantur, quam alia præce ? Duæ mihi in presentiarum rationes occurrunt. Primum enim illud concionatores fortasse cogitant, beatissimam Deiparam, qua die salutationem Angelicam audivit, ea verbum Dei, quod antea, neque videri neque audiri, neque capere poterat, humana carne quasi vestivisse, atque effecisse, ut non solum videri et audiri, sed etiam manibus tangi poterit, juxta illud B. Joannis : *Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, et manus nostræ contraxerunt, de verbo vitæ*. Itaque propterea eandem virginem initio dicendi omnes salutant, ut ipsi quoque precibus ejus adjuti, eam copiam, eam facultatem, eam ubertatem, eam facilitatem orationis obtineant, qua verbum Dei, quid pertractandum

susceperint, ita plenum atque perspicuum faciant, ut pene manibus sentiri possit, et ab omnibus qui audiunt, etiam tardioribus et rudiioribus capiatur. Deinde munus concionatoris, munus Angelicum est, et sicut Angelus Gabriel ad Virginem desponsatam viro missus est, ut ea virtute Spiritus sancti conciperet Filium Dei ; ita concionatores ad Ecclesiam mittuntur, quam Apostolus Paulus despondit : *Uni viro virginem castam exhibere Christo*, ut ea quoque Filium Dei fide concipiat, charitate pariat, bonis operibus nutriat. Quocirca merito virginem Dei Matrem salutant, ut quæ ab Angelo salutata Christum non solum spiritu, sed etiam carne concepit, illud eis a Domino precibus suis obtineat, ut ipsi Angelica puritate munere suo fungantur, et Ecclesie virginis, ad quam mittuntur, felix conceptus partus succedat.

Alteræ quæstio est, qua specie Angelus Gabriel beatissimæ Deiparæ se ostenderit ? Quemadmodum enim tribus oculis diversorum generum homines vident, oculos corporis, oculos cordis, oculos mentis : sic etiam tribus modis Angeli hominibus se exhibere solent, in corpore, in imagine, in natura. Ac ut a postremo incipiamus, in sua, ac propria substantia et natura non nisi oculo mentis Angeli videri possunt. Sunt enim natura mentes quædam spirituales, ab omni materia liberæ, omnisque corporeæ qualitatis expertes. Spiritus autem ac mens, spiritu dumtaxat ac mente comprehendi potest. Itaque Angelorum substantiam atque naturam, ita ut est in se solæ mentes beatorum vident. Porro in imagine Angeli oculo cordis videntur, hoc est, sensu quodam interno, qui a Græcis *ἔννοια*, a nobis cogitatio dici potest. Itaque sanctus Joseph Beatæ Mariæ sponsus, ita Magi, qui ex Perside ad Christi incunabula stella duce venerunt, ita alii nonnulli sanctos Angelos per quietem vidisse credendi sunt. Legimus enim apud Matthæum : *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph*. Et rursum de Magis : *Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per altam viam reversi sunt in regionem suam*. Jam vero luminibus istis oculisque corporis in corpore ex aere assumpto Angeli videntur : non enim proprio ac naturali, quod nullum habent, neque in corpore aliquo vere humano, quasi Angeli naturam nostram aliquando ita assumant, ut unus et idem verus Angelus et verus homo dici possit. Id enim Origenes sensit

eiusque sententiam tamquam explosum errorem divus Hieronymus in Malachiam et Aggæum scribens reprehendit. Est enim solus Dei proprium summumque ac singulare miraculum supra naturam potestatem, supra intelligentiam rationis, et penitus sine ullo exemplo solique Dei Filio reservatum, ut duabus perfectis naturis in unam cœventibus personam, unus et idem verus Deus et verus homo esse. Corpora igitur, quibus Angeli Abrahamæ, Lothi, Josue, Gedeon, Tobia; aliisque tam multis non solum se audiendos, sed etiam manibus tangendos præbuerunt, ex ære sumpta erant. Possunt enim Angeli virtute quadam admirabili atque arte, qua præditi sunt, aerem in corpus densum, ac solidum cogere, eisdemque varias membrorum figuras variosque colores attribuire, atque ea corpora ita movere, ut humana vera ac viva, non quidem sint, sed tamen omnino esse videantur. Qua igitur forma Archangelus Gabriel Beatæ Mariæ virginis apparuit? Qua specie sese prodidit? Dubitari non potest, auditores, quin in corpore assumpto. Quid enim aliud illa verba significant: *Et ingressus Angelus ad eam dixit*: nisi Angelum Gabrielem corpus accepisse, quo ad virginem ingrederetur, quo loqueretur, quo cernebatur? Deinde oportebat Virginem certissimam esse de nuntio, et multo sunt certiora, quæ in luce videmus, quam quæ nocte somniamus, et quæ auribus corporis, audiuntur, quam quæ sola cogitatione capiuntur. Illud etiam conveniebat; ut sanctus Angelus Beatæ Virginis apparens, eam formam susciperet, ac suscipiendo honoraret, quam ab ipso Deo paulo post suscipiendam et consecrandam esse nequaquam ignorabat. Itaque pulcherrimi atque splendidissimi juvenis formam imitatus est, sed habitu quodam, et specie augustiore, quam cæteri homines videri soleant, ut facile possit intelligi aliquid hominem majus et præstantius in eo corpore latere, neque hominem mortalem, sed Angelum celestem advenisse.

Sed ubi, quæso, Angelum nostram sanctus Angelus offendit? Hæc enim est postrema quæstio, quæ nobis explicanda superest. Num igitur Angelus Gabriel virginem nostram in plateis vagantem reperit? Aut certe in domo aliqua, ubi convivium celebraretur, et saltationes ac tripudia ageretur? Minime vero. Neque enim tuæ licentia et doctores creabantur, si adolescentes et puellas ad choreas ducendas invitarent, et ignem ad

stupam admovebant, concupiscentiæ flammis auferent. Neque sancti angeli ejusmodi domos præsentia sua aut visitatione dignantur. Ubiain ergo sanctus Angelus virginem nostram reperit? Domi suæ clausam in cubiculo, ut veras virginis decet: «Sola, inquit B. Ambrosius in penetralibus, quam nemo virorum videret solus Angelus reperiret.» Et B. Bernardus: «Suspiciendum, inquit, non est quod apertum invenerit Angelus ostium Virginis. Clauserat illa hora suum super se habitaculum virgo prudentissima, sed hominibus, non Angelis. Proinde etsi ad eam potuit intrare Angelus, sed nulli hominum facilius patebat accessus.» Atque hoc est, quod B. Lucas expressit, cum ait: *Ingressus Angelus ad eam*. Et quod de ea in Canticis canticorum legitur, dicente sponso: *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus*. Preciosas et nobiles plantas, et quæ de ultimis terris alate, vix usquam inveniuntur, non solemus in apertis campis collocare, ubi et ventis, et frigoribus et bestiis et latronibus pateant: sed in conclusis munitisque pomariis. Ita igitur et B. Maria merito domi se confinebat, quod esset planta illa singularis, cujus pretium procul et de ultimis finibus, et quæ fructum saluberrimum ad salutem omnium gentium paritura erat.

Quid vero nos hinc colligere debemus? Illud nimirum, ut si ab Angelis sanctis visitari, si eorum colloquiis frui, si gratia Dei repleti, si Dei Filium sanctis desideriis concipere, et bonis operibus parere volumus, discamus habitare nobiscum, diligere solitudinem, fugere frequentiam hominum, coram præsertim, qui nihil nisi de mundo cogitant; sæpe in cubiculum cordis intrare, ibique extra tumultum et strepitum rerum hujus mundi obstructis diligenter portis ac fenestris sensuum corporis nostri, cum Deo et sanctis, angelis confabulari, et de rebus vere magnis cum eis conferre, de vita æterna, de salute anime, de magnitudine cœlestis gloriæ, de horrore atque æternitate pœnarum gehennæ, de illa humilissima atque alexandissima charitate, qua Deus ita nos diliget, ut Filium suum unigenitum daret. Neque dixeris mihi, ista est vita perfectorum, non omnes possumus esse perfecti. Hæc enim est vita Christianorum, qui omnes perfecti esse debent, ut sint filii Patris sui, qui in cœlis est. Deinde, qui hic sumus, magna ex parte vel homines ecclesiastici, vel bonarum artium studiosi sumus: et homo quidem Ec-

clesiæ, homo Dei, homo saceratus, quid aliud cogitare debet, quam quomodo placeat Deo? Quid ei tam proprium esse potest, quam habitare secum, et dies noctes in lege Domini meditari? Qui vero ad studia doctrinæ, honestarum artium huc venerunt, si opibus sapientiæ et eruditionis pectus implere desiderant certe ita agere debent, ut semper oratio lectioni et lectio orationi succedat.

Si vero hæc ita se habent, quanto jure auditores meos, et præsertim ingeniosos adolescentes, admonere possum ut convivia declinent, spheristeria fugiant, symposia detestentur, a tripudiis et saltationibus tamquam ab igne se ablineant? Si enim Apostolus Paulus scurrilitatem, et stultiloquium, et lususmodi alia, quæ ad rem non pertinent, tam severe prohibet, ut ne nominari velit inter nos, *Sicut decet sanctos*, quanto magis insaniam tripudiorum et chorearum vetuset, quæ non solum ad rem non pertinet, nec solum vana et otiosa, sed etiam periculosa, et perniciosa est? Elsi Angelus sanctus dominos invenire, et orationi vel lectioni intentos esse desiderat, quomodo credibile; eum ad ea loca venturum, ubi computationes vel tripudia exercebantur, et ubi demonum catervas adesse imo et præesse dubitari non potest? Nam et B. Chrysostomus ait: «Ubi saltus lascivus, ibi Diabolus certe adest, et his tripudiis Diabolus saltat.» O si quis vobis in mediis choreis oculos aperiret, ut demonum frequentiam tripudiantibus admixtam cernere possesetis! O si quis vobis aliquando demonstraret, quanta illi sollicitudine ad singulos saltantium accedant, et invisibilibus foliis concupiscentiæ fornacem virorum erga mulieres, et mulierum erga viros accendere satagent, et quomodo ipsi quoque saltent, quomodo tripudiant, quomodo gestiant, quomodo inter se clament: *Euge, euge, devorabimus; devorabimus vos*. Ac tum præsertim, cum aliquos vident fœdis amoribus implicatos; quibus offenditur Deus, impediuntur ingenia, exhauriuntur marsupia, optime spei adolescentes perduntur, et domus ac civitates stupris, atque adulteriis replentur, multique se filias virginis habere credunt, ante eas uteros gestare vident, quam de nuptiis cogitare cœperint. Ista enim sunt lucra chorearum, lucra demonum, damna hominum. Itaque recte D. Ambrosius: «Saltet, inquit, sed adulteræ filia quæ vero pudica est, quæ casta est, religionem discat, non saltationem.» Neque

vero te saltationibus operam dare dicas, ut corpus exerceas. Non enim desunt mille artes corpus exercendi. Si domi pomarium habes, sume sarculum vel lignonem, et in horto aliquid operis facito, quod tibi turpe esse dicas, quod summi reges Assuerus, Cyrus aliique plures sibi honestum ac decorum putaverunt. Quod si id non placet, egredere civitatem, perambula campos apertos, ubi neminem offendes, neque ab aliquo offenderis, ibique si cupis currito, saltato quantum libet: at cum puellis choreas ducere, et tanto anime periculo ac detrimento corpus exercere, nulla ratio permittit. Quid enim? Num ut digitum curares caput tibi faceres amputari? Non opinor. At multo certe nobilior est anima corpore, quam caput digito. Quæ igitur est ista prudentia, pro sanitate corporis, anime vitam in discrimen adducere? Sed, inquis, ego me ipsum satis novi, et sæpius choreis interfui, nec unquam turpe aliquid cogitavi. Sit plane ut dicis quamquam ægre omnino id credi potest. Sed unde nosti semper ita esse futurum? Et quod scis, quod illa patiatur, cum qua tripudias? Quid cogitat, quid cupiat, quid meditetur, quomodo uratur? At non eo animo, inquis, ad choreas accedo, ut aliqua ad libidinem concitetur. Recte. Sed si quis tibi colaphum indigeret ac diceret: Noli ægre ferre, non enim eo animo feci, ut tibi nocerem, quid tibi videretur? Num tibi igitur placet, ut propterea anima illa pereat, pro qua Christus mortuus est? Apostolus Paulus non comedit carnes in æternum, si in eo frater scandalizatur; et tu ab una eaque minima voluptate non abstinere, ne proximam tuam, animam, occidas? Si oculus tuus scandalizat te, hoc est, si occasionem peccandi tibi præbet, eruere eum juberis, et projicere abs te. Et consuetudinem istam abscindere, et projicere abs te non poteris, quæ tantam occasionem et tibi et aliis præbet, et majorem vix cogitare possumus? Juvenis quidam formosissimus, ut D. Augustinus lib. Quæst. veter. et novi Testamenti quæstione 115. auctor est, cum videret multas feminas propter sui corporis formam, turpibus desideriis uri, ipse sibi faciem turpi vulnere dehonestavit, idque eo solum fecit, quod Christianus esset, nulloque modo ferendum esse judicans, ut Christianis Christianis peccandi materiam afferret. Et tu tam delicatus Christianus eris, ut non saltem exigua delectatione carere possis, ne ubi et aliis peccandi materiam præ-

so, ut nos recordemur esse Christianos, et ejusmodi vanitatibus repudiatis cor nostrum ad Angelorum illustrationem, et divinam vi-beas? Sed nolo esse prolixior: tantum qua-

sationem, ac Spiritus sancti consolationem præparemus. Cui cum Patre et Filio omnis honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

CONCIO III.

SUPER

MISSUS EST ANGELUS GABRIEL A DEO IN CIVITATEM GALILÆÆ, CUI NOMEN NAZARETH, ETC. *Luca* 1, v. 26.

SYNOPSIS

Textus Evangelici continuatur explicatio; et quomodo B. Virgo Angelicam salutationem exceperit præsens declarat concio. Ubi præcipue quinque virtutes in B. Maria elucidisse disertis verbis manifestatur, scilicet verecundiam, virginitatem, constantiam, prudentiam et humilitatem, quarum priores due turbationem et metum; due sequentes silentium et cogitationem in Virgine excitarunt: quas omnes comitata est erimia humilitas. Tres humilitatis gradus enarrantur, et quanto studio Christus triginta annis integris hanc virtutem docuerit, ostenditur. Quam pauci ad primum gradum, pauciores ad secundum, paucissimi ad summum pertingant, cum luculentia superbia humana descriptione, declaratur, et quam perfecte ad summum illum humilitatis gradum Maria penetraverit, et quamam vero sit humilitas, priori parte docetur.

Pars altera aliam textus particulam explicandam suscipit, ostendendum se offert, quomodo apparuit boni Angeli a demoniaca discerni possit. Quanta sit dignitas esse Matrem Dei. Hæreticorum variorum, Christum ex Maria corpus sumpsisse negantium, impiæ blasphemie redarguuntur. Quam necessarium fuerit, mundi salvatorem Deum et hominem esse, demonstratur. Varii modi, quibus Christus in Jesu fuit præfiguratus, enumerantur. Quanta sit vis nominis Jesu multis testimoniis probatur: et mysterium quinque litterarum ejus

enucleatur. Tandem quatuor genera hominum producuntur. Primum eorum, qui Jesum concipere omnino non volunt. Secundum eorum, qui conceptum sua negligentia enecant. Tertium eorum, qui jam natum non conservant. Quartum denique eorum, qui B. Virginis exemplo eum usque ad mortem conservant.

Quam vere ac sapienter, auditores optimi, Beatus Ambrosius beatissimæ Deiparæ laudes prædicans dixerit: *Talis fuit Maria, ut ejus unius vita omnium disciplina sit.* Cum ex aliis multis divinæ Scripturæ locis, tum vel maxime ex eo, qui hodierna oratione tractandus occurrit, facile potest intelligi. Etenim ex historia evangelica dominice Incarnationis hodie suo ordine par illa explicanda se offert, in qua B. Lucas exponit, ad quem modum virgo sanctissima angelicam salutationem exceperit. Qui quidem locus plures fere virginis præclaras virtutes indicat, quam verba contineat.

Quæ cum audisset, inquit Beatus Lucas, turbata est in sermone ejus, et cogitabat qualis esset ista salutatio. Quis in isto silentio et commotione, tacitaque Virginis cogitatione, virgineam teneramque verecundiam, prudentiæ zelum singularem, virilem in femina constantiam, consilium, ac prudentiam admirabilem, veram profundamque humilitatem elucere non videat? Dux siquidem priores virtutes, verecundia et virginitas, turbationem et metum; due posteriores, constantia atque prudentia, silentium et cogitationem in animo virginis pepererunt. Porro

humilitas, quæ quinta et postrema, sed non postremo loco ponenda est, tam ad turbationem, quam ad congratulationem merito referri potest.

Primum igitur, ut singulas virtutes in virgine breviter ostendamus, non consueverat sancta Virgo cum viris, ac præsertim adolescentibus, et in cubiculo et sine teste sola cum solis confabulari, propterea cum repente angelum, formam pulcherrimi juvenis præ se ferentem, in cubiculum ingressum vidit, et se blande salutantem audivit, merito ex verecundia turbata est. Nunquam enim ut beatus Hieronymus ad Eustochium scribit, eo modo a viro salutata fuerat. Deinde virgo sapientissima non ignorabat feminarum benedictionem ad fecunditatem præcipue referri solere. Legebat enim profecto: *Et creavit Deus hominem, ad imaginem et similitudinem suam, masculum et feminam creavit eos: benedixitque illis Deus et ait: Crescite et multiplicamini, et replete terram, et item: Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram; et benedicam illi, et ex illa dabo tibi filium, et rursum: Super Ismael quoque exaudivi te: ecce benedicam ei, et augeo et multiplicabo eum valde; et infra: Benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, et sicut arenam, quæ est in littore maris. In quibus et aliis multis similibus locis, nihil est aliud Deum alicui benedicere, quam fecunditatem ad filios procreandos tribuere. Cum igitur se benedictam in mulieribus salutari audiret, quid aliud suspicari poterat, quam sibi eximiam fecunditatem ab Angelo promitti? Cum vero ea fecunditas, cum proposito virginitalis, quod animo conceperat, et voto etiam coram Deo firmaverat, tam aperte pugnaret, nonne merito virgo castissima, de thesauro virginitalis suæ vehementer sollicita, turbari debuit, et cogitare qualis esset ista salutatio? Itaque *Turbata est in sermone ejus, et cogitabat*, cur ego benedicta in mulieribus salutor, quæ jam dudum benedictioni feminarum nuntium remisit? Quid mihi cum fecunditate, quæ soli Deo placere et virum omnino ignorare decevit?*

Verum quamquam verecundia et virginitalis alicujus commotionis et timoris causa erant, tamen non ita perturbata est, ut inops consilii feret, nesciretque quid agere deberet, sed contra potius, quod summæ constantiæ et prudentiæ fuit, animo præsentis ac erecto apud se tacita, cogitabat, quid sibi

vellet ea salutatio, et omnia verba, quæ ab angelo audierat, diligenter secum animo pendebat. Nondum scriptum erat ab apostolo Jacobo: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum*, atque id tamen virgo prudentissima a Spiritu sancto edocta solerter observabat. Sancta parens generis humani cum non angelum, sed colubrum humana voce loquentem, et non rem quæcumque, sed divinitatem pollicentem audiret, non tantæ prudentiæ fuit, ut si turbari volebat, saltem apud se parumper cogitaret, qualis ea promissio esset; sed incredibili levitate serpenti credens, Deo incredula, seipsam et nos omnes, quos quasi in utero gestabat, in hanc vallem ærumnarum misera præcipitavit. Contra vero Zacharias, cum Gabriel Angelus in templo astisset, et filium Dei nomine promississet, non solum vehementer perturbatus est, et magnus Timor, ut beatus Lucas ait, *irruit super eum*, sed etiam quasi oblitus, quam multi ante se, et senes et steriles Dei beneficio filios insignes genuissent, angeli verbis fidem, ut par erat, non adhibuit. At virgo fortissima et sapientissima, inter levitatem atque audaciam Evæ, et tarditatem ac metum extremum Zachariæ media incessit, et nec ad dextram nec ad sinistram declinans, turbata quidem est ex verecundia et zelo pudicitia, sed interrim ex fortitudine, et prudentia animo infracto *Cogitabat qualis esset ea salutatio*.

Quinta restat causa turbationis ac silentii beate Mariæ, quæ, ut ante diximus, ejus maxima et profundissima humilitas fuit. Quamquam enim gratia et virtutibus plenissima, et apud Deum gratiosissima erat; tamen nihil horum in se agnoscebat et quanto apud Deum major et sublimior, tanto in oculis suis abjectior et vilior erat. Itaque propterea cum se tantis laudibus ab Angelo prædicari, gratia plenam appellari et omnibus feminis anteponi videret, non potuit non commoveri et cogitare, quid sibi vellet ista salutatio. Justus enim dum laudatur in facie, flagellatur in corde: et ut Sapiens ait: *Quo, modo probatur in conflatorio argenteum et in fornace aurum; sic probatur homo ore laudantis*. Et quoniam hæc est præcipua causa, cur Virgo sanctissima non statim Angelo responderit, ut perspicue intelligatur, quam præclara et rara sit virtus, quam beata Maria ista sua turbatione nos docuit. Enumeremus (si placet) humilitatis gradus.

Quot sunt humilitatis gradus? Tres. Unus

incipientium, alter proficientium, tertius perfectorum. Primus eorum est, qui seipsum in speculo veritatis insipientes et sordes et maculas suas turpitudinem ac fœditatem suam cognoscentes, sibi displicere ac seipsum horrere incipiunt. Alter eorum est, qui non solum ipsi seipsum pauperes, et nudos ac peccatores agnoscunt; sed etiam gaudent se ab aliis tales haberi, quales ipsi se habent. Quocirca nec falsas laudes admittunt, nec vera vitia excusant; nec adultores patiuntur, nec justos reprehensores egre ferunt, quin potius sicut ipsi sibi displicent, suamque turpitudinem oderunt, ita ab aliis contemni ac despicit, et tanquam purgamenta hujusmundi rejici desiderant. Tertius eorum est, qui cum multis et magnis Dei donis præditi sint, atque ad culmen perfectionis ascenderint, tamen, viles atque abjecti sunt in oculis suis, neque se ulli aliorum, aut verbis aut factis anteponunt; sed omnibus potius ex vera humilitatis virtute subjiciunt: non secus atque arbor quo magis fructibus oneratur, eo magis ramos suos ad terram inclinat. Hic est summus ac supremus humilitatis gradus: hic vertex humanæ perfectionis: huc Maria vel sola vel cum paucis admodum ascendit. Hæc est altissima illa Philosophia, ad quam docendam Dei Filius de cælo descendit: nam cum ad cætera tradenda tres annos sufficere putaverit, in hac una ostendenda, totos triginta annos consumere voluit: quamquam nec aliis tribus unquam ab hujus virtutis commendatione cessavit. Quid enim putatis Dominum a die, qua natus est, usque ad annum trigesimum fecisse? Certe neque populos docuit, neque signa et prodigia fecit, neque ulla præclara opera in conspectu populi edidit: nam nec præcursorem suum prævenire debuit, quem constat anno ætatis Domini trigesimo ex eremo primum prodisse: et aperte B. Joannes mutationem aque in vinum, quæ post annum Domini trigesimum facta est, initium signorum ejus scribit fuisse. Denique et magnifica illa opera multo ante annum trigesimum efficere coepisset, quomodo ita obscurum ejus nomen ac fama tandem esse potuisset, ut etiam post annum trigesimum, faber et fabri filius appellaretur, cum posteaquam miraculis coruscare cepit, brevissimo tempore ita in tota Palestina innotuerit, ut filius David etiam a caecis vocaretur? Quid igitur toto illo tempore egit? Num semper otiosus fuit, qui ad salutem nostram procurandam venerat? Imo

vero nunquam minus otiosus fuit. Quid igitur egit? Gladium humilitatis fabricavit, quod superbissimo gigante Goliath caput amputaret: hoc est, seipsum exemplum perfectissimæ et verissimæ humilitatis constituit, ut merito dicere posset: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde*. Quanta enim illa humilitas erat hominem Deum et sibi suæ consciunt majestatis, inter homines quasi unum de turba versari et fabrum et fabri filium, hominem rudem, imperium, simplicem haberi? Si quis nostrum aliqua eruditione vel nobilitate utcumque clarus forte ad eum locum deveniat, ubi ejus eruditio aut nobilitas ignoratur, et errore hominum tanquam indoctus et obscurus contemnatur, quomodo is uretur interius? Quam vehementer cupiet occasionem aliquam offerri, qua seipsum prodatur? Ut igitur nos quamvis magnam tum nobilitatem, tum eruditionem consecuti, et nobiles et sapientes videamur; tamen ignorari, contemni, despicit, nihili fieri velle disceremus Dominus noster tam longo tempore, ignorari, contemni, despicit, nihili fieri, rusticus, imperitus, inutilis haberi voluit. Credibile siquidem est, homines, qui eum ab infantia noverant, sæpe dicere solitos, o quam egregie nostram expectationem iste fefellit? cum esset puer magnam de se spem concepit, multa promittebat, videbatur aliquid magni futurus, et ecce jam crevit et neque litteras novit, neque saltem procurat, ut discat, nihil facit, quod non quilibet facere posset. At de quo tandem et quamdiu ista dicebantur, auditores? Nempe de eo, qui Deus erat, summa et infinita sapientia, et non dies paucos, sed annos multos ista dicebantur. O utinam ex tanta medicina morbum nostrum, et ex tanta misericordia miseriam nostram intelligeremus. Magna enim miseria est superbus homo; sed major misericordia est humilis Deus: et ex tam immensa misericordia, nondum miseriam nostram intelligimus. Certe enim Deus doctrinam humilitatis non multis, sed paucis vel paucissimis potius ac rarissimis persuasit. Quotus enim quisque est, qui vel primum gradum humilitatis attigerit? Ubi sunt, qui seipsum vere cognoscunt, et qui sibi displiceant, qui seipsum malos, qui se vere malos, vere inutiles, vere abjectos et viles existiment? Et tamen Apostolus clamatur: *Qui se existimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit*. Non ait, Qui se magnum, optimum, sanctissimum, sed qui aliquid se putat, qui

aliquid se valere, aliquo loco digno sibi esse videtur, ipse se seducit. Neque Dominus ait, cum legem transgressi fueritis, tum dicite servi inutiles sumus: sed *Cum feceritis, inquit, omnia, quae praecepta sunt vobis, tum dicite: Servi inutiles sumus: quae debuimus facere fecimus.* At si in primo atque infimo gradu humilitatis, tam paucos invenimus, quanto pauciores reperiemus, in secundo? Ubinam gentium quaeremus eos, qui licet ipsi utnuncque se noverint, tamen ab aliis tales haberi, ac dici velint, quales ipsi se esse sciunt? Nonne quotidie id experimur, ut si nostrae falsae laudes praedicentur statim animo intumescamus, vultum ad gravitatem componamus, ac tales nos esse credi cupiamus? Et contra, si nostra vera vitia, quae nos ipsi conscientia teste in nobis cognoscimus, ab aliis reprehendantur, nonne statim erigimur, indignamur, commovemur, et verbum tam leve et tam verum longo tempore concoquere, ac digerere non valemus? Quod si aliquando nos ipsi vel laudes nostras refellimus, aut extenuamus, vel certe nostra vitia accusamus; nonne si in intimas latebras cordis penetremus, ibi videbimus ea omnia ex majore superbia proficisci, qua superbi dici timemus et humiles haberi desideramus? Quid? In ipsa confessione peccatorum, quam tanquam rei lesae majestatis divinae ad pedes sacerdotis deponimus, posteaquam scelera atque flagitia nostra confessi ac detestati sumus, si in ea Sacerdos paulo vehementius invehat, nosque paulo acrius reprehendat, nonne aliquando molestissime ferimus, et quasi injuriam accepimus, commovemur, et ea vel extenuare vel excusare, vel etiam negare conamur, quae confessi sumus? O superbiam, o nequitiam, o hypocrisin cordis humani. Vere hypocrite sumus et nostra conscientia teste sumus et tamen dici nolumus. Vere *Mendaces filii hominum ut decipiant, et decipiantur De vanitate in id ipsum.* Vere quando tales sumus, non in veritate, sed in vanitate ambulamus. Vere *Pravum est cor hominis et inscrutabile, et quis cognoscet illud?* Sed si haec ita se habent, num spes ulla remanet ut aliquis in tertio ac summo gradu reperiamus? Si pauci sunt qui in suis sordibus non delectentur, et pauciores, qui vera sua vitia reprehendi sinant, si paucissimi, qui falsis laudibus non gaudeant, si pene nulli, qui sine fundamento et ad solam suspicionem boni, quod se habere vel esse, sibi videntur,

non superbiunt ubinam erunt, qui vere multis et magnis Dei donis ornati, alios nec se praeferaat, nec praeferi velint? « Et tamen, ut D. Augustinus loquitur, non utile solum, sed etiam plane necessarium est, ut mensura humilitatis uniuscujusque ex mensura magnitudinis ipsius sit, juxta illud Sapientis: *Quanto magnus es, tanto humilia te in omnibus.* Magnitudini enim est periculosa superbia, quae amplius amplioribus insidiat. » Alioqui vir magnus, vir doctus, vir sapiens, addo etiam vir castus, vir fortis, vir misericors, quid aliud sine humilitate erit, quam magna arbor sine radicibus vel magna domus sine fundamento, quae levi ventorum aut aquarum impulsu prosternerit? Et sane sicut accensa candela, quantum aliis prodest, tantum sibi nocet, quae ardens et lucendo seipsam paulatim consumit, et quanto magis excitatur, ut clarius luceat, tanto seipsam celerius perimit; sic et qui doctrina et eruditione illustres alios docent nisi in humilitate fundati et radicati sint, quantum aliis prosunt, tantum sibiipsis nocent et saepe instar aquae alios purgant, et caelo dignos efficiunt, et ipsi interim superbiae cenae sordescunt et in cloacam gehennae projiciuntur. Sed ad Virginem nostram redeamus.

Quicquid de aliis sit, beatissimam Deiparam in hoc summo et excellentissimo gradu humilitatis perpetuo conversatam esse, dubitari non potest. Vere enim gratia plena, vere benedicta in mulieribus fuit: nec Angelus sanctus a mendacio et assentatione legationem suam exordiri voluisset. Itaque habuit prorsus unde praee omnibus Angelis et hominibus gloriari posset. Sed numquid fecit? Nihil minus. Tantum enim abest, ut magnitudinem atque excellentiam virtutum suarum unquam jaetaverit, ut eam ne agnoverit quidem. Hinc enim audita illa magnifica angeli salutatione, vehementer mirabatur, et *Cogitabat qualis esset ista salutatatio, unde sibi tanta laudes tribuerentur, quarum ne minimam quidem partem in se agnoscebat.* Hinc etiam postea cum Dei Filium, non spe ac desiderio, sed re ipsa jam gestaret in utero, et non Angelo credere necesse haberet, sed ipsa sentiret, sine viri opera se concepisse, et lumine Spiritus sancti mentem ejus illustrante aperte cognosceret, Deum verum, veri Dei Filium esse, quem utero suo gerebat, nihil inde animus ejus intumuit sed statim *Exurgens ascendit in montana*

*cum festinatione, ut cognatam Elisabeth saluaret et major minori, mater Dei matri praecursoris, regina ancillae ad tres menses ministraret. Et cum ab ea summis laudibus efferretur, atque adiret: Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Et: Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui. Et: Beata quae credidisti, quoniam perficerentur in te, quae dicta sunt tibi a Domino: quid humilis Virgo respondit? Numquid aliquid suae virginitati, suae sanctitati, suis meritis attribuit? Nihil omnino: sed totum gratiae ac benignitati Domini adscripsit: *Magnificat, inquit, anima mea Dominum, et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo: quia respexit humilitatem ancillae suae.* Ubi non virtutem humilitatis praedicat; sed abjectionem, parvitatem, nihilitatem, nihilum suum agnoscit. Propterea inquit: *Magnificat anima mea Dominum, quia nihil in me dignum tanto suo munere videns, tamen abjectionem et vilitatem meam respicere dignatus est.* Haec est humilitas, auditores, humanitas vera, humilitas cordis, quam imitari debemus, quae seipsam deprimat et Deum exaltat. Vis Deum valde efferre, laudare, exaltare? Imitare Mariam, deprime atque humiliat te ipsum. Sicut enim in libra quantum una lanx deprimatur, tantum altera elevatur, ita quanto minus sibi homines tribuunt, tanto plus tribuunt Deo, et quo se magis deprimunt, eo magis Deum extollunt. Et contra homines impii atque superbi, quanto sibi plus tribuunt, tanto minus tribuunt Deo, et quo seipsos magis extollunt, eo Deum magis deprimunt. Quia vero Deus honorantes se honorat, et contemnentes se contemnit, inde vere, qui se usque ad profundum humiliaverit, usque ad caelum exaltabitur, et qui se usque ad caelum exaltaverit, usque ad profundum inferni demergetur.*

PARS SECUNDA.

Quoniam B. Maria, audita Angelis salutatione, nihil respondit, sed *Turbata in sermone ejus, cogitabat qualis esset ista salutatatio, propterea sanctus Angelus antequam legationem suam exponat, animum Virginis ab omni metu et suspitione doli et insidiarum liberare cupiens: Ne timeas, inquit, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum.* Proprio nomine eam appellat, et ne timeat jubet, ut se familiare et amicum doceat, a quo nihil

mali timendum sit. Magnus Antonius apud Athanasium de Angelis et Daemonibus disputans, eo honorum et malorum visitationem angelorum internosci ac discerni posse demonstrat, quod Angeli sancti, licet initio non nihil exterreant, tamen continuo metum et pavorem omnem absterunt, et gaudium ac laetitiam in animis relinquunt eorum, quos visitant; Demones vero horrorem incutiunt, sed animum refovere et consolari nequaquam noverunt, quin potius pavorem duplicant, stuporem ingerunt, et usque ad profundam impietatis foveam, ut homines sibi prosternantur, impellunt. Hinc Angelus Raphael Tobiae parentibus ait: *Pax vobis, nolite timere.* Et Angelus Gabriel Prophetae Danieli: *Noli metuiere Daniel.* Et Zachariae: *Ne timeas Zacharia.* Et pastoribus: *Nolite timere.* Hinc etiam modo idem Gabriel, ut se vere Angelum sanctum demonstraret: *Ne timeas, inquit, Maria: nihil hic fallaciae, nihil adulationis, nihil insidiarum suspicis, neque mireris, quod te gratia plenam et benedictam in mulieribus salutaverim; Invenisti enim gratiam apud Deum.* Ille te talem gratia et benignitate sua fecit, qualem dixi. Neque ego id meritis tuis, quae ipsa non agnoscis, sed dono gratiae Dei totum ascribo.

Qua oratione finita, et omni ex animo Virginis metu depulso Angelus Gabriel his verbis nuntium quod affererat, exponit: *Eccc concipies in utero et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus et regnabit in domo Jacob in aeternum, et regni ejus non erit finis.* Haec est tota atque integra legatio, cujus nos hodie priorem partem breviter exponemus: posteriorem in Dominicam sequentem differemus. Primis igitur verbis alludere voluit Angelus ad vaticinium Isaiae, ut Virgo prudens nuntium audiens, ex ipsa forma verborum intelligat, se illam felicissimam mulierem esse, quam Isaia vaticinium intuetur. Sicut enim Isaia dixerat: *Eccc virgo concipiet et pariet filium et vocabitur nomen ejus Emmanuel: ita et Angelus dicit: Eccc concipies et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum.*

Porro his verbis primum summa et infinita quaedam nobilitas, atque dignitas B. Mariae explicatur ut merito exclamare poterit: *Ecce hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, et san-*

etiam nomen ejus : nam cum mater et filius inter se referantur : sicut Filius Dei est infinitum quoddam bonum ; ita matrem esse Dei tanta et tam eximia praestantia est, ut prope infinita esse videatur. Accedit vero ad cumulum felicitatis, quod hoc tam excellenti bono, non solum beata Maria fruitur, sed sola ipsa fruitur. Multi enim Patriarchae, multi Prophetae, multi reges, multi Apostoli, multi martyres, multae Virgines fuerunt : at mater et Virgo et Mater Dei, sola Maria fuit, ejus hoc solius privilegium est. In ceteris multum est, si anima tam pura et sancta repeririatur, ut Dei sapientiam hospitio recipere digna sit : neque majus aliquid ponere sapiens in laudibus sanctorum potuit, quam quod anima justi sedes sit sapientiae. Quanta igitur felicitas, quanta puritas, quanta integritas Mariae, cujus non anima modo, sed etiam et caro sedes est sapientiae ? Cui ab Angelo dicitur : *Ecce concipies et paries filium* : et quae sine mendacio dicere poterat : *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum*. Et : *Sitit anima mea in te, quam multipliciter tibi caro mea*.

Deinde haec ipsa verba : *Ecce concipies et paries filium*, omnes illas haereticas blasphemias refellunt, quas olim Marcion, Apelles, Manichaeus et nostris diebus Schwenckfeldiani, et quidam Anabaptistarum commentum sunt, nihil ex Maria Christum accepisse. Ac praesertim blasphemiam evertunt Valentini, qui ut est apud Tertullianum, Christum de caelo corpus attulisse, et per Mariam tamquam per fistulam transiisse, dicebat, nec non sceleratissimi Copronymi, qui ut refert Suidas, Christum auro, Mariam loculis comparabat, ut sicut loculi tam diu magnifunt, donec pleni sunt auro : ita Mariam eo solum tempore colendam atque honorandam efficeret, quo Christum gestabat in utero. Verum haec et hujusmodi blasphemias et horrenda deliria, nec tam errores, quam furores hominum perditissimorum, uno verbo Evangelista, vel potius Angelus Gabriel apertissime confutavit, cum ait : *Et paries filium*. Aliud est enim Christum in utero Mariae utcumque fuisse, aliud ita fuisse ut ab ipsa conceptus ac genitus, et verus ac naturalis ejus filius fuerit. Alioqui etiam in ulnis Simeonis eundem Christum olim fuisse scimus, et nunc in manibus sacerdotum, dum tremenda mysteria perguntur, et in ore christianorum, qui caelestia Sacramenta

percipiunt, esse non dubitamus ; et tamen quis unquam tam stultus inventus est, qui propterea vel Simeonem vel Sacerdotes vel Christianos caeteros, etiamsi quotidie Sacramenta perciperent, cum Beatissima Deipara comparandos censeret ? Non igitur Christus verus Deus et verus homo in Maria tanquam aer in fistula, vel tanquam aurum in crumena fuit, sed tanquam germen in vite, tanquam flos et fructus in arbore et tanquam verus filius in utero vere matris, *Ecce concipies in utero et paries filium*. Hoc Isaias praedixit, hoc Angelus nuntiavit, hoc Evangelista conscripsit, hoc nos credimus, asserimus, extollimus, praedicamus. Itaque sicut inter mortales regis mater, non tunc solum regis mater vocatur, cum regem filium habet in utero, nec tunc solum colitur, et honoratur ; sed multo magis postea, cum filius ejus in solio regali conspicitur : quem admodum de Bethsabee, matre Salomonis legimus, quam Salomon rex sapientissimus, in throno sublimi, ad dextram suam sedere volebat : ita quoque Beata Maria non solum fuit, sed etiam est Mater Dei : nec tunc solum honoranda erat, cum Filium Dei ac suum gerebat in utero, sed nunc etiam cum filius ejus de principe mundi gloriosissime triumphavit, et non solum ipse in solio regali ad dexteram Patris sedet, sed etiam matrem suam in throno sublimi super omnes choros Angelorum collocavit. Atque haec de eo dicta sint quam Angelus ait : *Ecce concipies et paries filium*.

Sequitur : *Et vocabis nomen ejus Jesum*. Quod idem mihi esse videtur cum eo quod Isaias ait : *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Quod enim est Emmanuel ? *Nobiscum Deus*. Quid est Jesus ? *Salvator*, id est, homo Deus : *Ipsa enim*, inquit B. Mathaeus, hujus nominis rationem reddens, *Salvum faciet populum suum a peccatis eorum*. Talis autem salvator nisi Emmanuel, nisi nobiscum Deus, nisi homo Deus, esse non poterat. Oportebat enim salvatorem generis humani, cui propter Adae peccatum, tam crudeliter ac tyrannice mors dominabatur, moriendo mortem occidere et vitam resurgendo reparare. Jam vero solus homo mori poterat : sed mortem occidere et vitam reparare non poterat. Quam multi jam cum morte bellum gesserant, et omnes victi, ac prostrati succubuerant, et nullus eam non solum occidere, sed ne vulnere quidem poterat. Solus autem Deus mortem occidere et

vitam reparare poterat, sed mori ipse non poterat, quare factus est Deus homo, quo mori posset ex uno et mortem occidere posset ex altero. Atque hic est Emmanuel, hic est Jesus, hic est vere Salvator mundi.

Et vocabis nomen ejus Jesum. Merito Maria omnium prima filium suum Jesum appellare potuit, quae ab eo est conservata, antequam nata, et euit tam singulariter Jesus, hoc est, salvator fuit, ut eam toto vitae tempore a peccato immunem conservaret, quod nemini alteri, ut oratione superiore dicebamus, donatum esse creditur. Tu igitur omnium prima vocabis nomen ejus Jesum. Tres homines hujus nominis in Scripturis fuisse legimus, Jesum Sirach, Jesum Jozedech et Jesum Nave : qui omnes nostri Jesu figuram et typum gesserunt ; sed praecipue Jesus Nave. Siquidem Jesus Sirach, propter sapientiam, Jesus Jozedech propter Sacerdotium, sed Jesus Nave propter salutem, quam attulit populo, quem de solitudine in terram promissionis introduxit, nostri veri et summi Servatoris nomen praetulerunt. Verum cum nostro Jesu Jesum filium Nave comparemus. Ille filius Nun, quod aeternus seu permanens interpretatur : iste Filius Dei, qui solus habet immortalitatem. Ille, Moysae defuncto, populum circumcissione purgavit, qui ejus tempore semper fuerat incircumcisus : iste lege veteri, qua per Moysen significabatur, sublata, spirituali circumcissione effecit, ut qui incircumcisi cordibus auribusque semper Spiritui sancto resistebant, jam corpora sua templa Spiritus sancti exhibeant. Ille moenia Hierichuntina, non artibus ad bellicos machinis, sed sacerdotalium tubarum clangores subvertit : iste toto orbe idolorum fana Apostolorum et Martyrum predicatione prostravit. Ille cum Gabaonistis acie decertans solem et lunam stitit : iste adversus aeras nequitas in monte Calvariae conflixit solem et lunam tenebrarum velo involvit. Illo hostes Dei debellante pluit Deus super eos lapides et grandinem de caelo, iste sub mundi finem pugnantis spiritu oris sui contra insensatos, *Pluit super peccatores laqueos, ignis, grandinae, glacies, spiritus procellarum* ejus. Ille peracto bello duodecim tribubus sorte terram divisit sibi nihil reservans, sed oblatam portionem acceptans : iste in caelesti patria suis commilitantibus distribuit, his martyrii palmam, illis doctoratus aureolam, aliis virginitalis lilium, ipse interim, cum summum

et infinitum bonum sit, seipso contentus erit, in mediis tamen suorum pectoribus admixtus, gratiarum actiones hilari vultu suscipiet.

Et vocabis nomen ejus Jesum. Innumera pene sunt encomia, quae de hoc magno nomine in Scripturis legitur. In hoc nomine certum praesidium constitutum habemus : *Turris fortitudinis*, inquit Sapiens, *nomen Domini*. In hoc nomine fiunt miracula : *In nomine meo demonia ejicient, linguas loquentur navis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit : super agros manus imponent, et bene habebunt*. In hoc nomine petimus a Deo quicquid volumus et impetramus : *Amen dico vobis, quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. In hoc nomine remissionem peccatorum accipimus : *Huc omnes Prophetae*, inquit D. Petrus, *testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere in nomine ejus*. In hoc nomine quicquid agimus, si bonum et sanctum esse velimus, fieri debet : *Omne, quodcumque agitis, inquit Apostolus, sive in verbo, sive in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite*. Tanta est hujus nominis dulcedo, tanta suavitas, ut pro eo pati Apostoli delicias magnas esse ducerent. *Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habitus sunt pro nomine Jesu contumeliam pati*. Et Apostolus Paulus, et etiam Evangelista Joannes tertio fere quoque verbo in suis litteris nomen istud inserere voluerunt. Nam in paucis epistolis D. Pauli ducentis et vicies : et in Evangelio Joannis, quod est omnium pene brevissimum, adhuc saepius quam ducentis et vicies, hoc nomen scriptum legitur. Ita vehementer, ita dulciter, ita suaviter, in ore et corde eorum sapiebat. Denique tam suave est hoc nomen, ut a sponso *Oleum effusum* nominetur : tam salutare, ut *Non sit aliud nomen sub caelo, in quo oportet nos salvos fieri* ; tam venerabile ut in eo solo *Flectatur omne genu caelestium, terrestrium, et infernorum*.

Neque vero numerus litterarum in isto nomine, *Quod est super omne nomen mysterio vacare credendus est*. Quingue enim litteras habet, vel propterea quod Deum et hominem significat. Nam cum Dei nomen quatuor litterarum sit, una addi debuit, ad humanam designandam naturam ; vel certe quod illa quinque nomina, quae sunt apud Isaiam : *Admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis, hoc nomen*

complectitur. Fuit enim vere noster Jesus admirabilis in parabolis, consiliarius in doctrina, Deus fortis in praelio contra Diabolum, pater futuri sæculi, cum tamquam alter Adam novos filios genuit, et princeps pacis, cum inter Deum et hominem pacem restituit. Vel si vultis, admirabilis fuit nascendo, consiliarius vivendo, pater futuri sæculi resurgendo, princeps pacis tamquam mediator ad Deum ascendendo. Num etiam quotidie in conversione peccatorum Jesum nostrum admirabilem, consiliarium, Deum fortem, patrem futuri sæculi et principem pacis nos experimur? Quis enim hominem mundi laqueis irrefutum, qui nihil nisi de pompis, de choreis, de conviviis, de voluptatibus, de vanitatibus cogitare noverat, tanta et tam repentina mutatione aliquando ita convertit, ut alius homo esse videatur, nisi ille qui est admirabilis? Quis eundem jam Deo servire cupientem, tam sapienter ad statum et locum sibi, et proposito convenientem dirigit, nisi ille qui vere est consiliarius? Quis vero tironibus Dei in militia contra Dæmonum et hominum tam varias ac multiplices tentationes, robur, et constantiam præbet, nisi Deus fortis? Quis eodem unius moris in domo, in summa casitate et charitate vivere facit, ut non homines, sed angeli, nec filii hujus sæculi sed futuri esse videantur, nisi pater futuri sæculi? Quis postremo in terra hostium adhuc positus pacem illam gustare facit, quæ exuperat omnem sensum, et tamquam manna eos in solitudine pascit, nisi is, qui vere est princeps pacis?

Verum non omnibus, auditores, hæc omnia est Jesus, sed illis dumtaxat, qui ad exemplum B. Mariæ, non solum concipiunt; sed etiam pariunt filium: nec solum pariunt filium, sed etiam filium suum Jesum vocare possunt. Sunt enim quatuor hominum genera, quæ si breviter enumeravero, finem faciam. Primum genus est eorum, qui raro aut nunquam concipiunt, et sæpè de industria timentes concipere, ad conciones non veniunt: isti vero miserissimi et infelicissimi a salute longissime absunt, aperte siquidem Spiritui sancto resistunt, de quo solo spiritus salutis concipi potest.

Alterum genus eorum, qui bona desideria concipiunt quidem, sed viros pariendi non habent. Audiunt mandum esse proditorem, et fallacem, et jam innumeros homines circumvenisse, atque ad gehennam suis lenociniis pertraxisse; audiunt mortem instare, nos

non posse diu in voluptatibus vivere, in morte vero omnium, quæ hic agimus, severissimo et potentissimo judicii reddendam esse rationem: audiunt beatam et quietam, et facilem et suavem esse vitam eorum, qui Deo servire et placere student, et sempiternam mercedem eis in celo post mortem conservari: his vero auditis bona desideria de Spiritu sancto concipiunt, mundi vanitatibus renuntiandi, choreas et potationes fugiendi, frequentes et serio peccata confitendi, sed tamen more stultarum feminarum, quæ postquam conceperunt, non se diligenter custodiendo; quin etiam currendo, saltando, ludendo in utero prolem occidunt. Et quantum hoc est detrimentum ei, qui conceperat? Quanta injuria Spiritui sancto? Anima siquidem nostræ post Adæ peccatum, incredibili sterilitate damnata, non nisi singulari Dei favore ac beneficio Spiritus sancti sancta desideria concipere possunt; et tu beneficium tam singulare, quod spiritum salutis conceperis, quod in utero Jesum habebas, tam parvi facies? Quid si nunquam amplius Spiritus sanctus te respicere dignetur? Quid si in tua sterilitate in æternum relinquare? Quid si propterea ad salutem non pervenias, qui tamen facile pervenisses, si conceptum in utero Jesum non occidisses?

Jam vero in tertio genere alii sunt qui concipiunt et pariunt, sed prolem conservare ac nutrire non valent usque ad diem octavum, in quo vocandum erat nomen ejus *Jesus*. Atque isti quidem quo saluti propinquiores, eo miseriores, quod ab illa nihilominus tam infelicitate excident. Isti sunt, qui bona desideria implere incipiunt, ad confessionem, ad communionem accedunt, a fornicatione, ab ebrietate aliisque sceleribus se abstinunt; sed quamdiu? Donec Herodes non quaerit puerum ad perdendum eum, donec tentatio non exurgit, donec ab amicis et sodalibus non invitantur: et quid prodest homini in concipiendo et pariendo laborasse, si ante Herodi necandum offeratur, quam vocetur nomen ejus *Jesus*? Numquid salutare poterit, si ad octavum diem non perveniat et non vocetur nomen ejus *Jesus*?

Illi igitur soli felices, qui B. Mariam imitati, concipiunt desiderando, pariunt bene operando et vocant nomen filii sui Jesum usque ad mortem perseverando, quod nobis concedat, qui est benedictus in sæcula. Amen.

CONCIO IV.

SUPER

MISSUS EST ANGELUS GABRIEL A DEO IN CIVITATEM GALLILÆÆ, CUI NOMEN

NAZARETH, ETC. *Lucæ* 1, v. 26.

SYNOPSIS

Per brevem præfatunculam hæc præsentem cum superiore annexa concione, declaratur, cur angelus dicat: Hic magnus erit, cum Christus jam antea ab æterno fuerit magnus. Variæ figuræ et vaticinia de Christo adducuntur. Variæ idem hereses circa illius nativitatem eorumque refutantur. Ostenditur quod notum fuerit Judæis Messiam filium David, ejusque regnum æternum futurum. Dissolvitur questio duplex: prior, quomodo Angelus dicere potuerit Christum regem futurum, cum illum honorem hic in terris semper subterfugerit; et ipsi Judæi cum latent negarint; ubi elegans inter Christi et Davidis regnum instituitur comparatio. Altera questio, quomodo Christus in bonos et malos imperium, sed diverso modo, exerceat; ubi assignatur differentia inter Christi regnum, cui servire vovenerit, et regna mundana. Christi et sanctorum regnum perpetuum futurum asseritur, et ad illud consequendum efficaciter admonemur.

Pars posterior prudens B. Virginis explicat responsum, quamque de virginitate custodienda fuerit sollicita, ex D. Augustino et Bernardo probatur. Demonstratur magnæ fortitudinis argumentum fuisse in Virgine Deipara, quod illa prima Deo virginitatem sine exemplo voverit; unde jure merito primitivæ virginitatis debet. Virginitatis encomia ex diversis auctoribus collecta in medium adducuntur. At-

que e contrario luxuria nostri temporis, præsertim inter clericos, severa reprehensione taxatur.

Legationis divinæ summam, auditores optime, qua Servatoris adventus nuntiabatur, orator insignis Archangelus Gabriel his potissimum verbis comprehendit: *Ecce concipies in utero et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.* Cujus quidem legationis partem priorem, quæ conceptionem, atque ortum et nomen Servatoris complectitur, exposuimus oratione superiore: nunc sola posterior explicanda restat, quæ conditio, et gradus ac dignitas Servatoris continetur.

Prosequitur igitur cursus orationis suæ celestis legatus, et ait: *Hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur.* Magnus erat Christus antequam de Virgine nasceretur: nam *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum:* quod si Deus, certe et magnus. Nam quis magnus, sicut Deus noster? Neque magnus est Deus, quod una aut altera laude excellat, quomodo Magnum Alexandrum et Magnum Pompeium ethnici dixerunt: et nostri Magnum Athanasium et Magnum Basilium, sed quod omnibus modis sit magnus. Magnus natura, quia infinitus: magnus quantitate, quia immensus: magnus qualitate, quia justissimus: magnus potentia, quia omnipotens: magnus cognitione, quia sapientissimus: magnus bonita-